

Uniwersytet Śląski w Katowicach. Wydział Nauk Społecznych

KARINA LEKSY
ORCID: 0000-0001-5907-7836
karina.leksy@us.edu.pl

*Kompetencje obywatelstwa cyfrowego w obszarze tworzenia
i odbioru treści internetowych –
uwarunkowania demograficzne i edukacyjne*

Digital Citizenship Skills in the Area of Creating and Consuming Online Content –
Demographic and Educational Determinants

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Leksy, K. (2026). Kompetencje obywatelstwa cyfrowego w obszarze tworzenia i odbioru treści internetowych – uwarunkowania demograficzne i edukacyjne. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 39(1), 165–185. DOI: 10.17951/j.2026.39.1.165-185

ABSTRAKT

Celem artykułu jest analiza kompetencji obywatelstwa cyfrowego osób dorosłych w obszarze tworzenia i odbioru treści internetowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich uwarunkowań demograficznych i edukacyjnych. Badania koncentrowały się na zachowaniach respondentów związanych z odpowiedzialnym publikowaniem treści, krytycznym odbiorem informacji, samoregulacją korzystania z mediów oraz reagowaniem na negatywne zjawiska w internecie. W pracy postawiono pytania badawcze dotyczące najczęściej stosowanych praktyk medialnych badanych, a także różnic w zakresie tych zachowań ze względu na płeć, wiek i poziom wykształcenia. Badania miały charakter przekrojowy i diagnostyczno-weryfikacyjny. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem standaryzowanego kwestionariusza *Test Higieny Cyfrowej ICO*. Analizą objęto dane uzyskane od 429 dorosłych użytkowników technologii cyfrowych. W analizie statystycznej wykorzystano metody statystyki opisowej oraz nieparametryczne testy istotności różnic (*U* Manna–Whitneya, test Kruskala–Wallisa). Wyniki badań wskazują na relatywnie wysoki poziom odpowiedzialności respondentów w zakresie etycznego publikowania treści, poszanowania prywatności oraz krytycznej analizy informacji. Jednocześnie ujawniono istotne deficyty w obszarze reagowania na hejt i cyberprzemoc oraz w zakresie korzystania ze wsparcia społecznego. Analizy wykazały, że kobiety częściej niż mężczyźni podejmują działania interwencyjne i poszukują wsparcia, natomiast starsi oraz lepiej wykształceni respondenci charakteryzują się wyższym poziomem autoregulacji, refleksyjności i krytycznego odbioru treści. Wnioski z badań wskazują na potrzebę wzmocnienia

kompetencji interwencyjnych i prospołecznych w ramach edukacji medialnej, cyfrowej i zdrowotnej, szczególnie wśród młodszych użytkowników internetu.

Słowa kluczowe: obywatelstwo cyfrowe; kompetencje cyfrowe; higiena cyfrowa; tworzenie treści internetowych; odbiór treści; osoby dorosłe

WPROWADZENIE

Dynamiczne procesy cyfryzacji znacząco zmieniają sposób funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie. Już w 2011 r. Manuel Castells wskazywał, że rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych prowadzi do powstania społeczeństwa sieciowego, w którym relacje społeczne, zawodowe i kulturowe są coraz silniej osadzone w przestrzeni cyfrowej. Z kolei Dijk (2020) podkreślał, że media cyfrowe pełnią funkcję podstawowej „infrastruktury” komunikacyjnej współczesnego społeczeństwa. Proces ten wiąże się ze stale postępującą mediatyzacją życia codziennego, polegającą na przenikaniu mediów do niemal wszystkich sfer funkcjonowania jednostki (Kaczmarczyk, 2019; Mołęda-Zdziech, 2011; Popiołek, 2015). W konsekwencji technologie cyfrowe przestają pełnić wyłącznie funkcję narzędzi komunikacyjnych – stają się istotnym środowiskiem kształtowania tożsamości (zob. np. Leksy, 2025), relacji społecznych oraz wzorców uczestnictwa kulturowego (zob. np. Leksy, 2023).

Nowe media, w tym media społecznościowe, charakteryzują się specyficznymi cechami, odróżniającymi je od mediów tradycyjnych. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić: cyfrowość, interaktywność, hipertekstualność, usieciowienie, wirtualność, symulacyjność (Laskowska, 2011, s. 102; zob. także: Pyżalski, 2021, s. 408). Cechy te sprzyjają intensyfikacji aktywności użytkowników oraz modyfikują sposoby komunikowania się w przestrzeni publicznej. Istotnym przejawem tej aktywności jest tworzenie i publikowanie własnych treści, co stanowi podstawową cechę środowiska Web 2.0 (Toczyski, 2014, s. 61), a dzisiaj już także Web 3.0 (zob. Pyżalski, 2021, s. 408). Jak zauważyli Bauer i Pisarek (2006, s. 131), cyfrowy charakter przekazu sprawia, że każdy komunikat powstaje w wyniku przekształcania, selekcji i łączenia różnych fragmentów informacji pochodzących z odmiennych źródeł. W efekcie odbiorca często nie jest w stanie jednoznacznie ocenić stopnia autentyczności i wiarygodności przekazywanych treści (zob. np. Hołyst, 2013, s. 74–78). Szczególną rolę w tym kontekście odgrywa interaktywność nowych mediów, która sprzyja aktywizacji użytkowników i umożliwia im nie tylko odbiór, lecz także współtworzenie komunikatów (Pyżalski, 2012, s. 20; Pyżalski, 2021, s. 409–410). Jak podkreślał Hopfinger (2003, s. 28), relacja między użytkownikiem a komputerem opiera się na zasadach partnerskich, wzajemnej wymianie informacji oraz naprzemiennym pełnieniu ról nadawcy i odbiorcy.

Rozwój mediów cyfrowych sprzyja zatem intensyfikacji partycypacji użytkowników oraz redefinicji tradycyjnych ról komunikacyjnych. Coraz częściej funkcjonują oni nie tylko jako odbiorcy, lecz także jako twórcy i współtwórcy treści. Zjawisko to wiąże się ze wzrostem znaczenia kompetencji związanych z odpowiedzialnym, krytycznym i refleksyjnym korzystaniem z mediów cyfrowych. Według Slevina (2008, s. 621) korzystanie z internetu wymaga posiadania określonej wiedzy, umiejętności i zasobów oraz jasno sprecyzowanych intencji, które determinują sposób uczestnictwa jednostki w środowisku cyfrowym. W związku z tym coraz bardziej rośnie znaczenie kompetencji związanych z odpowiedzialnym, krytycznym i refleksyjnym korzystaniem z internetu przez jego użytkowników, ujętych we współczesnej literaturze w takich terminach jak: „cyfrowy alfabetyzm medialny” (*cyberliteracy, ICT literacy*; zob. np. Pyżalski, 2021, s. 412), „alfabetyzm cyfrowy” (*digital literacy*; zob. Law i in., 2018; Sørensen, 2023, s. 76), „alfabetyzm medialny” (*media literacy*; zob. Sørensen, 2023, s. 78) czy – w kontekście postępującej dezinformacji – „alfabetyzm informacyjny” (*information literacy*; zob. Sørensen, 2023, s. 77). Nie ulega jednocześnie wątpliwości, że prowadzenie badań naukowych nad tym obszarem jest niezbędne dla diagnozy poziomu tych kluczowych dzisiaj kompetencji oraz dla projektowania skutecznych działań edukacyjnych i profilaktycznych sprzyjających bezpiecznemu uczestnictwu w środowisku cyfrowym osób w każdym wieku.

TERMIN „OBYWATELSTWO CYFROWE” – DEFINICJE I PODEJŚCIA TEORETYCZNE

W kontekście dynamicznych przemian zachodzących w środowisku cyfrowym coraz większego znaczenia nabiera koncepcja obywatelstwa cyfrowego. W ujęciu definicyjnym obywatelstwo cyfrowe to „szeroki zakres działań, od tworzenia, konsumowania, dzielenia się, grania i nawiązywania kontaktów towarzyskich, po badanie, komunikowanie się, naukę i pracę. Kompetentni obywatele cyfrowi są w stanie reagować na nowe i codzienne wyzwania związane z nauką, pracą, zatrudnieniem, czasem wolnym, integracją i uczestnictwem w życiu społecznym, szanując prawa człowieka i różnice międzykulturowe” (Richardson, Milovidov, 2023, s. 12; zob. także: Dass, Kumar, 2024). Rada Europy traktuje koncepcję cyfrowego obywatelstwa w sposób holistyczny i jednocześnie promuje całościową edukację w tym zakresie. W ujęciu Rady Europy „edukacja w zakresie obywatelstwa cyfrowego polega na wzmacnianiu pozycji osób uczących się w każdym wieku poprzez edukację lub nabywanie kompetencji niezbędnych do uczenia się i aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie cyfrowym, aby mogły one korzystać ze swoich demokratycznych praw i obowiązków w internecie oraz bronić ich, a także promować i chronić prawa człowieka, demokrację i praworządność w cyberprzestrzeni” (Council of Europe, 2026).

Jednym z pierwszych badaczy, którzy określili kompetencje w zakresie cyfrowego obywatelstwa w edukacji, był Mike Ribble. W jego ujęciu cyfrowe obywatelstwo to normy właściwego i odpowiedzialnego korzystania z technologii internetowych (Ribble, 2011, za: Saha, Roy, Ghosh, 2024). Autor ten początkowo opracował dziewięć elementów składających się na strukturę obywatelstwa cyfrowego, którymi były: dostęp cyfrowy, handel cyfrowy, komunikacja cyfrowa, umiejętność korzystania z technologii cyfrowych, etykieta cyfrowa, prawo cyfrowe, prawa i obowiązki cyfrowe, zdrowie i dobrostan cyfrowy oraz bezpieczeństwo cyfrowe (Ribble, 2011). W kolejnych latach zaproponował dodatkowo trzy szersze kategorie obywatelstwa cyfrowego (Ribble, 2020). Są to:

- szacunek (obejmuje dostęp cyfrowy, etykietę cyfrową i prawo cyfrowe);
- edukacja (odnosi się do handlu cyfrowego, komunikacji cyfrowej oraz kompetencji technologicznych);
- ochrona (uwzględnia zdrowie i dobrostan cyfrowy, prawa i obowiązki użytkowników oraz bezpieczeństwo w sieci).

Inny badacz przedmiotowego konstrukt, Choi (2016, za: Saha i in., 2024), zaproponował czterowymiarowy model obywatelstwa cyfrowego, który obejmuje:

- etykę (bezpieczne, odpowiedzialne i moralnie uzasadnione korzystanie z technologii cyfrowych);
- kompetencje medialne i informacyjne (dostęp do technologii, umiejętności techniczne oraz zasoby poznawcze i psychologiczne umożliwiające efektywne korzystanie z mediów);
- uczestnictwo społeczne (aktywność obywatelska w sferze politycznej, społeczno-ekonomicznej i kulturowej);
- krytyczną odporność (zdolność rozpoznawania struktur władzy oraz podejmowania działań o charakterze emancypacyjnym i obywatelskim).

Obie przytoczone wyżej koncepcje obywatelstwa cyfrowego są w swojej strukturze do siebie podobne oraz podkreślają znaczenie odpowiedzialności, refleksyjności i aktywnego uczestnictwa ludzi w środowisku cyfrowym.

Warto dodać, że istnieją również inne podejścia koncepcyjne do problematyki obywatelstwa cyfrowego. Przykładowo Chen i in. (2021, za: Dass, Kumar, 2024) ujmują obywatelstwo cyfrowe przede wszystkim w kategoriach kompetencji oraz partycypacji. Podejście kompetencyjne koncentruje się na umiejętnościach umożliwiających efektywne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych w życiu społecznym, kulturowym i gospodarczym, takich jak dostęp do informacji, ich krytyczna ocena, komunikacja, współpraca w środowisku online (Choi, 2016; Ribble, Bailey, 2007, za: Dass, Kumar, 2024). W tym ujęciu obywatelstwo cyfrowe obejmuje m.in. kompetencje techniczne, komunikacyjne, etyczne i bezpieczeństwa, a także znajomość praw i obowiązków użytkownika. Z kolei Kim i Choi (2018, za: Dass, Kumar, 2024) podkreślają znaczenie etyki cyfrowej, biegłości technologicznej, refleksyjnego działania oraz kształtowania

tożsamości w środowisku online. Warto dodać, że zgodnie z aktualną literaturą przedmiotu dotychczasowe badania koncentrują się głównie na wymiarze kompetencyjnym, natomiast perspektywa partycypacyjna jest rzadziej eksplorowana (Dass, Kumar, 2024).

Podsumowując, termin „obywatelstwo cyfrowe” obejmuje nie tylko umiejętność efektywnego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, lecz także zdolność do krytycznej analizy treści, poszanowania praw innych użytkowników, ochrony własnej prywatności oraz aktywnego przeciwdziałania zjawiskom patologicznym w sieci. Współczesny użytkownik internetu, funkcjonujący jednocześnie jako odbiorca i twórca treści, ponosi coraz większą odpowiedzialność za jakość komunikacji cyfrowej oraz kształtowanie norm społecznych obowiązujących w środowisku online. W tym sensie kompetencje związane z tworzeniem i odbiorem treści internetowych stanowią jeden z kluczowych wymiarów obywatelstwa cyfrowego, warunkując świadome uczestnictwo w życiu społecznym oraz sprzyjając budowaniu kultury dialogu, wzajemnego szacunku i odpowiedzialności w przestrzeni medialnej.

KOMPETENCJE OBYWATELSTWA CYFROWEGO W ŚWIETLE MODELI KOMPETENCJI CYFROWYCH

W kontekście kompetencji w zakresie obywatelstwa cyfrowego w pierwszej kolejności należy przywołać dokument Komisji Europejskiej pt. „Europejskie Ramy Kompetencji Cyfrowych dla Obywateli”. Jego najnowsza wersja – Dig-Comp 2.2 – zawiera przykłady wiedzy, umiejętności i postaw, które mogą być wykorzystane dla celów edukacyjnych i diagnostycznych (European Commission, 2022). W przywołanym dokumencie podkreślono, że kompetencje cyfrowe stanowią jedną z kluczowych kompetencji uczenia się przez całe życie. „Kompetencje cyfrowe obejmują pewne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych oraz stosowanie ich w nauce, pracy i uczestnictwie w życiu społecznym. Obejmują one umiejętność korzystania z informacji i danych, komunikowanie się i współpracę, umiejętność korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych (w tym programowanie), bezpieczeństwo (w tym komfort cyfrowy i kompetencje związane z cyberbezpieczeństwem), kwestie dotyczące własności intelektualnej, rozwiązywanie problemów i krytyczne myślenie” (Vuorikari, Kluzer, Punie, 2022, s. 5; zob. także: Jasiewicz i in., 2015; por. UNESCO, 2021).

W dobie internetu i cyfrowości świata brak odpowiednich kompetencji w zakresie krytycznej analizy treści, autoregulacji korzystania z mediów oraz odpowiedzialnej komunikacji może prowadzić do obniżenia jakości relacji społecznych, wzrostu podatności na wpływ niezweryfikowanych informacji oraz pogorszenia dobrostanu psychicznego użytkowników. Jednocześnie obserwuje się znaczne zróżnicowanie poziomu tych kompetencji w zależności od cech społeczno-demograficznych,

doświadczeń edukacyjnych oraz intensywności korzystania z technologii cyfrowych (zob. np. Bigaj i in., 2023; Safe Screen Safe Mind, 2024).

Tabela 1. Obszary kompetencji cyfrowych według „Europejskich Ram Kompetencji Cyfrowych dla Obywateli”

Kompetencja	Uszczegółowienie/przejawy kompetencji
Informacja i dane	wyrażanie potrzeb z zakresu informacji, wyszukiwanie i pobieranie danych cyfrowych, informacji i treści ocena wiarygodności źródła i jego treści przechowywanie, zarządzanie i porządkowanie danych, informacji i treści cyfrowych
Komunikacja i współpraca	interakcja, komunikacja i współpraca z wykorzystaniem technologii cyfrowych ze świadomością różnorodności kulturowej i pokoleniowej aktywne uczestnictwo społeczne poprzez wykorzystanie publicznych i prywatnych usług cyfrowych oraz partycypacja obywatelska zarządzanie swoją cyfrową obecnością, tożsamością i reputacją
Tworzenie treści cyfrowych	tworzenie i edytowanie treści cyfrowych przetwarzanie, integrowanie informacji i treści cyfrowych do istniejącego zasobu wiedzy, jednocześnie rozumiejąc zasady stosowania praw autorskich i licencji posiadanie wiedzy obejmującej wydawanie zrozumiałych instrukcji systemowi komputerowemu
Bezpieczeństwo	ochrona urządzeń, treści cyfrowych, danych osobowych i prywatności w środowisku cyfrowym ochrona zdrowia fizycznego i psychicznego, świadomość wpływu technologii cyfrowych na dobrostan i integrację społeczną świadomość wpływu technologii cyfrowych i ich stosowania na środowisko
Rozwiązywanie problemów	rozpoznawanie potrzeb i problemów oraz ich rozwiązywanie w środowisku cyfrowym twórcze wykorzystanie technologii cyfrowych bieżące dostosowywanie się do ewolucji cyfrowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Vuorikari i in. (2022).

TWORZENIE I ODBIÓR TREŚCI JAKO KLUCZOWY WYMIAR OBYWATELSTWA CYFROWEGO

Rosnące znaczenie mediów cyfrowych w codziennym funkcjonowaniu jednostek sprawia, że kompetencje związane z tworzeniem i odbiorem treści internetowych stają się jednym z kluczowych warunków bezpiecznego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym. Intensyfikacja aktywności użytkowników w środowisku online, połączona z łatwością publikowania i rozpowszechniania informacji, sprzyja zarówno rozwojowi kreatywności i partycypacji, jak i nasilaniu się zjawisk problemowych, takich jak dezinformacja,

hejt, naruszanie prywatności czy manipulacja przekazem (zob. Hołyst, 2013, s. 76–78). Tworzenie i odbiór treści stanowią kluczowy wymiar obywatelstwa cyfrowego, ponieważ właśnie w tym obszarze najpełniej ujawnia się aktywna rola użytkownika jako współtwórcy środowiska komunikacyjnego. Odpowiedzialność w publikowaniu treści, poszanowanie prywatności i zgody innych osób, krytyczna analiza informacji oraz weryfikacja źródeł decydują o jakości debaty publicznej i bezpieczeństwie komunikacji w sieci. Jednocześnie sposób reagowania na hejt i cyberprzemoc oraz gotowość do korzystania ze wsparcia społecznego odzwierciedlają poziom dojrzałości obywatelskiej użytkowników i ich zdolność do współtworzenia etycznej, inkluzywnej i odpowiedzialnej przestrzeni cyfrowej (Bigaj i in., 2023, s. 50–56). W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają systematyczne badania empiryczne pozwalające na diagnozę poziomu kompetencji cyfrowych osób dorosłych oraz na identyfikację czynników sprzyjających ich rozwojowi.

Celem artykułu jest analiza kompetencji obywatelstwa cyfrowego osób dorosłych w obszarze tworzenia i odbioru treści internetowych na podstawie wyników badań własnych. W odniesieniu do tego celu sformułowano następujące problemy badawcze:

1. Jakie zachowania w zakresie tworzenia, publikowania i odbioru treści internetowych respondenci stosowali najczęściej?
2. Czy – a jeśli tak, to jakie – istnieją różnice pomiędzy badanymi kobietami i mężczyznami w częstotliwości i zakresie tworzenia, publikowania i odbioru treści internetowych?
3. Czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – wiek respondentów różnicuje częstotliwość i zachowania związane z tworzeniem, publikowaniem i odbiorem treści internetowych?
4. Czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – poziom wykształcenia osób badanych różnicuje częstotliwość i zachowania polegające na tworzeniu, publikowaniu i odbiorze treści internetowych?

W kontekście pytań typu weryfikacyjnego sformułowano następujące hipotezy badawcze (zob. Łobocki, 2003, s. 134–135):

1. Występują istotne statystycznie różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami w zakresie tworzenia, publikowania i odbioru treści internetowych. Kobiety częściej niż mężczyźni stosują strategie higieny cyfrowej w analizowanym obszarze.
2. Wiek respondentów różnicuje zachowania związane z tworzeniem, publikowaniem i odbiorem treści internetowych. Osoby młodsze częściej stosują strategie opierające się na bezpiecznym i etycznym tworzeniu i odbiorze treści internetowych.
3. Poziom wykształcenia osób badanych różnicuje zachowania polegające na tworzeniu, publikowaniu i odbiorze treści internetowych. Im wyższy

poziom wykształcenia respondentów, tym częściej stosowane są strategie higieny cyfrowej w obszarze dotyczącym tworzenia i odbioru treści internetowych.

METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

1. Informacja o badaniu

Zaprezentowane w artykule wyniki stanowią fragment szerzej zakrojonego projektu badawczego skoncentrowanego na analizie higieny cyfrowej osób dorosłych. Badanie miało charakter przekrojowy oraz diagnostyczno-weryfikacyjny. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem techniki ankiety. Narzędzie badawcze stanowił standaryzowany kwestionariusz (*Test Higieny Cyfrowej ICO*) opracowany przez Bigaj i in. (2025, s. 69–71) w Instytucie Cyfrowego Obywatelstwa, którego autorzy wyrazili zgodę na jego wykorzystanie w niniejszym badaniu. Kwestionariusz składał się z 33 stwierdzeń pogrupowanych w cztery obszary: 1) stawianie granic i kontrola korzystania z urządzeń ekranowych (9 pozycji); 2) bezpieczne korzystanie z internetu i urządzeń cyfrowych (7 pozycji); 3) tworzenie i odbieranie treści w internecie (7 pozycji); 4) inne zalecane zachowania prozdrowotne związane z używaniem technologii cyfrowych (10 pozycji). Dodatkowo dwa ostatnie stwierdzenia odnosiły się do zachowań ryzykownych podejmowanych podczas korzystania z urządzeń cyfrowych w ruchu drogowym. W oryginalnej wersji narzędzia respondenci oceniali częstotliwość występowania poszczególnych zachowań za pomocą 5-stopniowej skali: od 0 (*nigdy*) do 4 (*zawsze lub prawie zawsze*). W niniejszym badaniu skala została doprecyzowana poprzez wskazanie ram czasowych poszczególnych kategorii odpowiedzi: „zawsze lub prawie zawsze” jako codziennie lub kilka razy dziennie, „często” jako 1–2 razy w tygodniu, „czasem” jako 2–3 razy w miesiącu oraz „rzadko” jako raz w miesiącu. Końcową część kwestionariusza stanowiła metryczka obejmująca podstawowe dane społeczno-demograficzne respondentów (płeć, wiek, wielkość miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, przynależność do grupy społeczno-zawodowej), a także informacje dotyczące czasu korzystania z urządzeń ekranowych w dni robocze i w dni wolne od pracy lub nauki.

Kwestionariusz został rozpowszechniony z zastosowaniem metody kuli śnieżnej (Babbie, 2003; Oliver, 2006) za pośrednictwem uniwersyteckiej platformy LimeSurvey. Badaniem objęto wyłącznie osoby dorosłe deklarujące korzystanie z technologii cyfrowych, takich jak smartfon, laptop, komputer stacjonarny, tablet czy konsola do gier. Dobór próby miał zatem charakter celowy, a kryterium włączenia do badania stanowiły wiek powyżej 18 lat oraz korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przed przystąpieniem do badania respondenci zostali poinformowani o jego celu, orientacyjnym czasie wypełnienia kwestionariusza

(około 10 minut) oraz sposobie wykorzystania uzyskanych danych (wyłącznie do celów naukowych). Respondentów zapewniono o anonimowości badań, dobrowoli udziału oraz możliwości rezygnacji na każdym etapie wypełniania kwestionariusza. Udział w badaniu był poprzedzony wyrażeniem świadomej zgody poprzez zaznaczenie odpowiedniej odpowiedzi w formularzu. Badania uzyskały pozytywną opinię Komisji Etyki Uniwersytetu Śląskiego ds. badań naukowych prowadzonych z udziałem ludzi w sprawie etycznych aspektów podjętego projektu badawczego (numer ewidencyjny opinii KEUS/O/1/09.2025). W artykule zaprezentowano rezultaty badań odnoszące się do obszaru trzeciego „Stawianie granic oraz kontrola korzystania z urządzeń ekranowych”.

2. Zmienne badawcze i analiza statystyczna

W badaniu zmiennymi zależnymi było siedem twierdzeń tworzących obszar trzeciej *Testu Higieny Cyfrowej ICO* („Tworzenie i odbieranie treści w internecie”). Pozycje te dotyczyły: odpowiedzialności w publikowaniu treści, poszanowania prywatności, autoregulacji korzystania z mediów, krytycznego odbioru informacji, weryfikacji źródeł, reagowania na przemoc w sieci oraz poszukiwania wsparcia społecznego. Wyniki analizy rzetelności przeprowadzonej z zastosowaniem współczynnika α Cronbacha dla skali w obszarze trzecim wyniosły 0,726, co wskazuje na jej akceptowalny poziom spójności wewnętrznej (zob. np. Tavakol, Dennick, 2011, s. 53–55).

W niniejszym opracowaniu za zmienne niezależne przyjęto podstawowe dane demograficzne: płeć (kobieta/mężczyzna), wiek (na potrzeby analiz wyodrębniono trzy grupy: 18–29 lat, 30–49 lat, 50 lat i więcej) oraz poziom wykształcenia (podstawowe, zasadnicze zawodowe, średnie, wyższe zawodowe, pełne wyższe).

Analiza danych została przeprowadzona z wykorzystaniem metod statystyki opisowej oraz procedur służących do oceny istotności różnic i siły zależności pomiędzy zmiennymi. W pierwszym etapie zastosowano analizę opisową w celu określenia częstości odpowiedzi oraz rozkładów procentowych poszczególnych zmiennych. Ze względu na brak normalności rozkładów analizowanych zmiennych oraz porządkowy charakter zastosowanej skali pomiarowej w dalszym etapie wykorzystano metody nieparametryczne. Do analizy różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami zastosowano test *U* Manna–Whitneya, przyjmując poziom istotności statystycznej $p < 0,05$, natomiast wielkość efektu określono za pomocą współczynnika r Wendta. W celu oceny różnic pomiędzy grupami wiekowymi oraz poziomami wykształcenia zastosowano test Kruskala–Wallisa. W przypadkach uzyskania wyników istotnych statystycznie przeprowadzono porównania post-hoc z wykorzystaniem korekty Bonferroniego. Wielkość efektu oszacowano na podstawie współczynnika eta kwadrat (η^2).

Analizy statystyczne zostały wykonane z użyciem IBM SPSS Statistics 31.

3. Próba badawcza

Do badania zakwalifikowano 429 respondentów (po wykluczeniu ankiet niekompletnych). W próbie badawczej przeważały kobiety (78,1%), mężczyźni natomiast stanowili 21,9% badanych. Najlichniesz w próbie grupa wiekowa to osoby w wieku 18–29 lat (49,7%). Respondenci w wieku 30–49 lat stanowili 37,8% wszystkich badanych, a osoby powyżej 50. roku życia – 12,6%. Pod względem miejsca zamieszkania dominowali mieszkańcy miast średniej wielkości (38,7%). Pozostałe grupy stanowili mieszkańcy wsi (21,7%), dużych miast (21,0%) i małych miast (18,6%). Największy odsetek badanych posiadał wykształcenie wyższe pełne (37,8%) oraz średnie (36,4%). Niemal jedna czwarta respondentów (25,4%) zadeklarowała posiadanie wykształcenia wyższego zawodowego.

WYNIKI BADAŃ

1. Wyniki częstości dla obszaru trzeciego „Tworzenie i odbieranie treści w internecie”

Na podstawie analizy wyników dotyczących obszaru trzeciego „Tworzenie i odbieranie treści w internecie” można stwierdzić, że badani w dużym stopniu zadeklarowali odpowiedzialne i etyczne postawy w kontekście swojej aktywności online (zob. tabela 2). Najwyższe odsetki odpowiedzi „zawsze lub prawie zawsze” odnotowano w odniesieniu do dbałości o niewyrządzanie krzywdy innym podczas publikowania treści (80,6%) oraz respektowania zgody innych osób przy udostępnianiu ich zdjęć i informacji na ich temat (74,6%). Wyniki te wskazują na wysoki poziom świadomości norm społecznych i etycznych w środowisku cyfrowym. Ponad połowa respondentów zadeklarowała również regularne rezygnowanie z treści i aktywności negatywnie wpływających na ich samopoczucie (53,5%), co świadczy o stosunkowo wysokim poziomie autoregulacji w zakresie korzystania z mediów cyfrowych. Wysokie wskaźniki uzyskano także w obszarze krytycznego odbioru treści – 44,8% badanych zawsze lub prawie zawsze, a 35,2% często podchodziło do informacji internetowych z ograniczonym zaufaniem. Istotnym elementem kompetencji cyfrowych okazała się weryfikacja informacji. Blisko połowa respondentów (47,2%) zadeklarowała, że często sprawdza wiarygodność treści, natomiast 36,4% robiło to systematycznie. Oznacza to, że zdecydowana większość badanych podejmowała działania chroniące ich przed dezinformacją. Odmienny rozkład odpowiedzi odnotowano w przypadku reagowania na przemoc i hejt w sieci. Jedynie 14,0% badanych zawsze lub prawie zawsze zgłaszało takie sytuacje administratorom, natomiast największy odsetek respondentów wskazał odpowiedź „nigdy” (27,1%). Podobna tendencja dotyczyła poszukiwania

wsparcia w sytuacji doświadczania negatywnych zachowań – 33,5% badanych zadeklarowało, że nigdy nie zwracali się wówczas po pomoc do osób bliskich, a jedynie 16,8% robiło to regularnie.

Podsumowując, wyniki wskazują na wysoki poziom odpowiedzialności badanych w zakresie publikowania i odbioru treści oraz krytycznej analizy informacji. Jednocześnie widoczne są deficyty w obszarze reagowania na przemoc cyfrową i korzystania ze wsparcia społecznego, co może stanowić istotny kierunek dalszych działań edukacyjnych w zakresie higieny cyfrowej.

Tabela 2. Wyniki częstotliwości dotyczące tworzenia i odbierania treści w internecie przez respondentów

Wyszczególnienie	n	Zawsze lub prawie zawsze		Często		Czasem		Rzadko		Nigdy	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
		Publikując posty lub komentarze, dbałem/am, aby nie wyrządzić nikomu krzywdy	422	340	80,6	48	11,4	18	4,3	8	1,9
Publikowałem/am zdjęcia lub informacje o innych osobach wyłącznie za ich zgodą	409	305	74,6	67	16,4	18	4,4	11	2,7	8	2,0
Rezygnowałem/am z treści lub aktywności online, które negatywnie na mnie wpływały	424	227	53,5	113	26,7	49	11,6	22	5,2	13	3,1
Podchodziłem/am krytycznie do treści napotykanych w internecie	426	191	44,8	150	35,2	65	15,3	10	2,3	10	2,3
Weryfikowałem/am ważne informacje z internetu, aby uniknąć dezinformacji	428	156	36,4	202	47,2	48	11,2	14	3,3	8	1,9
Zgłaszałem/am administratorom przypadki obrażania lub nękania w internecie	406	57	14,0	69	17,0	82	20,2	88	21,7	110	27,1
W przypadku złego traktowania w internecie zwracałem/am się o pomoc do bliskich osób	346	58	16,8	57	16,5	49	14,2	66	19,1	116	33,5

Objaśnienie: *n* – liczba respondentów; *zawsze lub prawie zawsze* = codziennie, kilka razy dziennie; *często* = 1–2 razy w tygodniu; *czasem* = 2–3 razy w miesiącu; *rzadko* = 1 raz w miesiącu; *nigdy*.

Źródło: opracowanie własne.

2. Różnice ze względu na wybrane zmienne demospołeczne charakteryzujące respondentów

Różnice ze względu na płeć badanych

Analiza wyników testu *U* Manna–Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami w trzech z siedmiu analizowanych obszarów tworzenia i odbierania treści internetowych (zob. tabela 3). W zakresie dbałości o niewyrządzenie krzywdy innym podczas publikowania postów i komentarzy stwierdzono istotną różnicę pomiędzy grupami ($Z = -2,619$; $p = 0,009$; $r = 0,12$). Kobiety uzyskały wyższą średnią rangę niż mężczyźni, co wskazuje na częstsze deklarowanie odpowiedzialnych i etycznych zachowań w tej grupie. Wielkość efektu była jednak niewielka. Istotne różnice odnotowano również w odniesieniu do zgłaszania administratorom przypadków obrażania lub nękania w internecie ($Z = -2,513$; $p = 0,012$; $r = 0,17$). Kobiety uzyskały wyższe średnie rangi, co świadczy o ich większej skłonności do podejmowania działań interwencyjnych w środowisku cyfrowym, ale wielkość efektu w tym przypadku była mała. Najsilniejsze zróżnicowanie pomiędzy płciami zaobserwowano w zakresie poszukiwania wsparcia po doświadczeniu złego traktowania w internecie ($Z = -4,115$; $p < 0,001$; $r = 0,29$). Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni deklarowały zwracanie się o pomoc do osób bliskich. W pozostałych obszarach, obejmujących publikowanie treści za zgodą innych osób, autoregulację korzystania z mediów, krytyczny odbiór treści oraz weryfikację informacji, nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami ($p > 0,05$).

Tabela 3. Wyniki testu *U* Manna–Whitneya dotyczące tworzenia i odbierania treści w internecie przez respondentów w zależności od płci

Wyszczególnienie	Średnia ranga – kobiety	Średnia ranga – mężczyźni	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
Publikując posty lub komentarze, dbałem/am, aby nie wyrządzić nikomu krzywdy	214,54	188,89	-2,619	0,009*	0,12
Publikowałem/am zdjęcia lub informacje o innych osobach wyłącznie za ich zgodą	203,13	204,86	-0,160	0,873	0,01
Rezygnowałem/am z treści lub aktywności online, które negatywnie na mnie wpływały	214,03	195,28	-1,431	0,152	0,09
Podchodziłem/am krytycznie do treści napotykanych w internecie	210,02	216,75	-0,506	0,613	0,03
Weryfikowałem/am ważne informacje z internetu, aby uniknąć dezinformacji	212,35	213,03	-0,051	0,959	0,00

Zgłaszałem/am administratorom przypadki obrażania lub nękania w internecie	209,08	174,83	-2,513	0,012*	0,17
W przypadku złego traktowania w internecie zwracałem/am się o pomoc do bliskich osób	183,21	132,51	-4,115	<0,001*	0,29

Objaśnienie: * $p < 0,05$.

Źródło: opracowanie własne.

Różnice ze względu na wiek respondentów

Analiza wyników testu Kruskala–Wallisa wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy grupami wiekowymi w odniesieniu do większości analizowanych zachowań związanych z tworzeniem i odbieraniem treści w internecie (zob. tabela 4). W zakresie dbałości o niewyrządzenie krzywdy podczas publikowania treści odnotowano istotne różnice pomiędzy grupami wiekowymi ($H(2) = 8,819$; $p = 0,012$; $\eta^2 = 0,019$), ale przeprowadzone analizy post-hoc nie wykazały istotnych różnic pomiędzy poszczególnymi parami grup. W odniesieniu do publikowania treści za zgodą innych osób stwierdzono istotne zróżnicowanie wyników ($H(2) = 10,286$; $p = 0,006$; $\eta^2 = 0,023$). Analizy post-hoc wykazały, że osoby w wieku 50+ istotnie częściej niż respondenci w wieku 18–29 lat deklarowały respektowanie zgody innych osób przy udostępnianiu treści na ich temat. Najsilniejsze różnice wiekowe odnotowano w obszarze rezygnowania z treści negatywnie wpływających na samopoczucie ($H(2) = 20,705$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,044$). Respondenci w wieku 30–49 lat oraz 50+ istotnie częściej niż osoby młodsze (18–29 lat) podejmowali decyzję o ograniczaniu szkodliwych treści, co wskazuje na wyższy poziom autoregulacji cyfrowej w starszych grupach. Istotne różnice wystąpiły również w zakresie krytycznego odbioru treści internetowych ($H(2) = 25,907$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,048$). Osoby w wieku 30–49 lat oraz 50+ uzyskały istotnie wyższe wyniki niż respondenci młodszy, a grupa 50+ przewyższała także osoby w wieku 30–49 lat. Wyniki te sugerują, że wraz z wiekiem wzrasta refleksyjność i ostrożność w ocenie treści internetowych. Podobną tendencję zaobserwowano w odniesieniu do weryfikowania informacji ($H(2) = 24,270$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,045$). Respondenci w wieku 50+ istotnie częściej niż młodszy badani deklarowali sprawdzanie wiarygodności informacji, co może świadczyć o większej świadomości zagrożeń związanych z dezinformacją. W przypadku zgłaszania przypadków hejtu i nękania wprawdzie stwierdzono istotny wynik testu globalnego ($H(2) = 6,972$; $p = 0,031$; $\eta^2 = 0,015$), ale analizy post-hoc nie wykazały istotnych różnic pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi. Nie stwierdzono również istotnych różnic wiekowych w zakresie poszukiwania wsparcia w sytuacji złego traktowania w internecie ($H(2) = 0,401$; $p = 0,818$; $\eta^2 = 0,001$), co sugeruje,

że strategię radzenia sobie z negatywnymi doświadczeniami online są podobne we wszystkich grupach wiekowych.

Tabela 4. Różnice w zakresie stawiania granic oraz kontroli używania urządzeń ekranowych w zależności od wieku osób badanych (test Kruskala–Wallisa)

Wyszczególnienie	18–29 Średnia ranga	30–49 Średnia ranga	≥50+ Średnia ranga	$H(2)$	p	η^2	Post-hoc
Publikując posty lub komentarze, dbałem/am, aby nie wyrządzić nikomu krzywdy	198,11	216,60	231,63	8,819	0,012	0,019	n.i.
Publikowałem/am zdjęcia lub informacje o innych osobach wyłącznie za ich zgodą	189,87	213,44	227,97	10,286	0,006	0,023	50+ > 18–29*
Rezygnowałem/am z treści lub aktywności online, które negatywnie na mnie wpływały	187,64	225,32	256,09	20,705	<0,001	0,044	30–49 > 18–29** 50+ > 18–29***
Podchodziłem/am krytycznie do treści napotykaných w internecie	187,19	223,86	269,85	25,907	<0,001	0,048	30–49 > 18–29* 50+ > 18–29*** 50+ > 30–49*
Weryfikowałem/am ważne informacje z internetu, aby uniknąć dezinformacji	191,27	219,98	274,47	24,270	<0,001	0,045	50+ > 18–29*** 50+ > 30–49*
Zgłaszałem/am administratorom przypadki obrażania lub nękania w internecie	215,82	184,47	192,57	6,972	0,031	0,015	n.i.
W przypadku złego traktowania w internecie zwracałem/am się o pomoc do bliskich osób	172,06	168,59	180,23	0,401	0,818	0,001	n.i.

Objaśnienie: H – statystyka testu Kruskala–Wallisa; η^2 – eta kwadrat (wielkość efektu); n.i. – brak istotnych różnic; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane rezultaty wskazują, że wiek istotnie różnicuje przede wszystkim kompetencje związane z autoregulacją, krytycznym odbiorem treści oraz weryfikacją informacji. Najniższe wyniki w tych obszarach uzyskali respondenci

w wieku 18–29 lat, natomiast najwyższe – osoby powyżej 50. roku życia. W zakresie zachowań prospołecznych, takich jak reagowanie na hejt czy poszukiwanie wsparcia, nie odnotowano wyraźnych różnic międzypokoleniowych.

Różnice ze względu na poziom wykształcenia badanych

Analiza wyników testu Kruskala–Wallisa wykazała istnienie istotnych statystycznie różnic pomiędzy badanymi pod względem poziomu wykształcenia w większości analizowanych obszarów związanych z tworzeniem i odbieraniem treści internetowych (zob. tabela 5). W zakresie dbałości o niewyrządzenie krzywdy podczas publikowania treści stwierdzono istotne zróżnicowanie wyników ($H(3) = 8,352$; $p = 0,039$; $\eta^2 = 0,019$). Analizy post-hoc wykazały, że osoby z wykształceniem wyższym pełnym uzyskiwały istotnie wyższe wyniki niż respondenci z wykształceniem średnim, co wskazuje na większą świadomość etycznych aspektów komunikacji online wśród osób lepiej wykształconych. Istotnie statystycznie różnice wystąpiły także w zakresie rezygnowania z treści negatywnie wpływających na samopoczucie ($H(3) = 13,534$; $p = 0,004$; $\eta^2 = 0,034$). Respondenci z wykształceniem wyższym pełnym istotnie częściej niż osoby z wykształceniem średnim deklarowali ograniczanie kontaktu z treściami szkodliwymi. Największe zróżnicowanie wyników odnotowano w obszarze krytycznego odbioru treści internetowych ($H(3) = 26,464$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,050$). Osoby z wykształceniem wyższym pełnym uzyskały istotnie wyższe wyniki w porównaniu z respondentami z wykształceniem zarówno średnim, jak i wyższym zawodowym. Podobną tendencję zaobserwowano w odniesieniu do weryfikowania informacji internetowych ($H(3) = 17,327$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,027$). W przypadku zgłaszania przypadków hejtu i nękania nie stwierdzono istotnych różnic pomiędzy grupami wykształcenia ($H(3) = 4,684$; $p = 0,196$; $\eta^2 = 0,012$). Podobnie brak istotnego zróżnicowania zaobserwowano w odniesieniu do poszukiwania wsparcia społecznego w sytuacji doświadczania przemocy online ($H(3) = 1,262$; $p = 0,738$; $\eta^2 = 0,005$). Uzyskane wyniki wskazują, że poziom wykształcenia istotnie różnicuje przede wszystkim kompetencje związane z krytycznym odbiorem treści, autoregulacją korzystania z mediów oraz weryfikacją informacji. Najwyższe wskaźniki w tych obszarach osiągnęli respondenci z wykształceniem wyższym pełnym. Natomiast zachowania związane z reagowaniem na przemoc cyfrową oraz poszukiwaniem wsparcia społecznego pozostawały względnie niezależne od poziomu wykształcenia.

Tabela 5. Różnice w zakresie stawiania granic oraz kontroli używania urządzeń ekranowych w zależności od poziomu wykształcenia osób badanych (test Kruskala–Wallisa)

Wyszczególnienie	A	B	C	D	$H(3)$	p	η^2	Post-hoc
Publikując posty lub komentarze, dbałem/am, aby nie wyrządzić nikomu krzywdy	152,50	198,04	205,78	223,03	8,352	0,039	0,019	D > B*
Publikowałem/am zdjęcia lub informacje o innych osobach wyłącznie za ich zgodą	142,00	195,69	191,22	220,64	9,513	0,023	0,018	n.i.
Rezygnowałem/am z treści lub aktywności online, które negatywnie na mnie wpływały	139,50	188,03	210,39	232,61	13,534	0,004	0,034	D > B**
Podchodziłem/am krytycznie do treści napotykanym w internecie	51,50	188,49	196,81	245,38	26,464	<0,001	0,050	D > B*** D > C*
Weryfikowałem/am ważne informacje z internetu, aby uniknąć dezinformacji	107,75	185,97	219,14	235,37	17,327	<0,001	0,027	D > B**
Zgłaszałem/am administratorom przypadki obrażania lub nękania w internecie	195,50	197,75	221,37	190,86	4,684	0,196	0,012	n.i.
W przypadku złego traktowania w internecie zwracałem/am się o pomoc do bliskich osób	203,00	164,84	177,56	173,37	1,262	0,738	0,005	n.i.

Objaśnienie: A – wykształcenie zasadnicze zawodowe; B – wykształcenie średnie; C – wykształcenie wyższe zawodowe; D – wykształcenie wyższe pełne; H – statystyka testu Kruskala–Wallisa; η^2 – eta kwadrat (wielkość efektu); n.i. – brak istotnych różnic; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Źródło: opracowanie własne.

DYSKUSJA WYNIKÓW

Uzyskane w niniejszym badaniu wyniki wskazują na relatywnie wysoki poziom odpowiedzialności respondentów w zakresie tworzenia i odbioru treści internetowych, zwłaszcza w obszarze etycznego publikowania materiałów oraz poszanowania prywatności innych użytkowników. Tendencje te pozostają spójne z ustaleniami

zawartymi w raporcie *Cyfrowy dobrostan Polaków* (Safe Screen Safe Mind, 2024), w którym podkreślono rosnącą świadomość społeczną dotyczącą norm komunikacji online oraz znaczenia szacunku wobec innych uczestników przestrzeni cyfrowej. Podobnie do wyników zawartych w raporcie *Higiena cyfrowa dorosłych* (Bigaj i in., 2023, 2025), badani wykazywali stosunkowo wysoki poziom kompetencji w zakresie krytycznej analizy treści i weryfikowania informacji. W obu raportach podkreślono, że coraz więcej dorosłych użytkowników internetu deklaruje podejmowanie działań mających na celu ochronę przed dezinformacją, co sprzyja kształtowaniu postaw charakterystycznych dla dojrzałego obywatelstwa cyfrowego. Wyniki omówionego badania własnego wydają się potwierdzać tę tendencję, wskazując na istotną rolę refleksyjnego i krytycznego podejścia do informacji w środowisku cyfrowym. Jednocześnie zarówno przedstawione analizy własne, jak i najnowsze dane z wyżej przywołanych raportów ujawniają wyraźne deficyty w obszarze reagowania na przemoc cyfrową oraz korzystania ze wsparcia społecznego. Niski odsetek respondentów deklarujących zgłaszanie przypadków hejtu i cyberprzemocy jest zbliżony z wynikami raportu *Cyfrowy dobrostan Polaków* (Safe Screen Safe Mind, 2024), w którym wskazano na powszechną tendencję do biernego reagowania na negatywne zjawiska w sieci. Podobne wnioski płyną z raportu *Higiena cyfrowa dorosłych* (Bigaj i in., 2025), w którym zwrócono uwagę na ograniczoną skłonność dorosłych użytkowników do podejmowania formalnych działań interwencyjnych w sytuacji prześladowania w internecie.

Analiza różnic ze względu na płeć respondentów sugeruje wyższy poziom odpowiedzialności w zakresie publikowania treści oraz większą skłonność kobiet do poszukiwania wsparcia społecznego w sytuacji internetowego nękania. Można zatem stwierdzić, że hipoteza pierwsza, zakładająca, że kobiety częściej niż mężczyźni stosują strategie higieny cyfrowej, została częściowo potwierdzona.

W kontekście istotnych statystycznie różnic odnoszących się do wieku i poziomu wykształcenia badanych osób przeprowadzone analizy wskazują, że starsi i lepiej wykształceni respondenci częściej prezentują zachowania zgodne z zasadami obywatelstwa cyfrowego, przede wszystkim w zakresie selektywnego odbioru treści, autoregulacji oraz weryfikacji informacji. Tendencje te są zgodne z ustaleniami raportów ogólnopolskich, w których podkreśla się znaczenie kapitału kulturowego i edukacyjnego dla jakości funkcjonowania w środowisku cyfrowym (zob. np. Safe Screen Safe Mind, 2024). Jednocześnie młodszy użytkownicy, pomimo wysokiej biegłości technologicznej, częściej wykazują niższy poziom refleksyjności i kontroli własnych zachowań w przestrzeni online. W związku z powyższym potwierdzona została jedynie hipoteza trzecia, zakładająca, że respondenci z wyższym poziomem wykształcenia częściej stosują strategie higieny cyfrowej w obszarze odnoszącym się do tworzenia i odbioru treści internetowych.

Wyniki badań własnych oraz dane z przytoczonych wyżej raportów pozwalają stwierdzić, że kompetencje związane z tworzeniem i odbiorem treści wśród

dorośli użytkownicy internetu stopniowo się rozwijają, ale mają charakter selektywny. O ile respondenci relatywnie dobrze radzą sobie z oceną informacji i etycznym publikowaniem treści, o tyle wciąż niewystarczająco rozwinięte pozostają kompetencje obywatelskie związane z reagowaniem na przemoc cyfrową oraz korzystaniem z dostępnych form wsparcia. W świetle uzyskanych wyników można uznać, że badani funkcjonują w środowisku cyfrowym przede wszystkim jako świadomi odbiorcy i umiarkowanie odpowiedzialni twórcy treści, natomiast rzadziej jako aktywni obrońcy norm społecznych i wartości demokratycznych w sieci. Wskazuje to na potrzebę dalszych działań edukacyjnych ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji interwencyjnych, społecznych i obywatelskich, stanowiących istotny komponent dojrzałego obywatelstwa cyfrowego.

WNIOSKI KOŃCOWE I IMPLIKACJE DLA PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ

Pomimo ograniczeń przeprowadzonego badania, polegających głównie na subiektywnych deklaracjach respondentów oraz braku reprezentatywności próby badawczej, przedstawione wyniki pozwalają sformułować kilka kluczowych wniosków dotyczących kompetencji obywatelstwa cyfrowego w obszarze tworzenia, publikowania i odbioru treści internetowych. Wnioski te są następujące:

1. Osoby badane zaprezentowały stosunkowo wysoki poziom odpowiedzialności w zakresie publikowania treści oraz krytycznego odbioru informacji. Najsilniej rozwiniętym obszarem okazały się kompetencje związane z analizą i weryfikacją treści internetowych, szczególnie wśród osób z wykształceniem wyższym oraz respondentów w wieku 50+.
2. Poziom wykształcenia istotnie różnicuje kompetencje poznawcze i informacyjne – osoby z wyższym wykształceniem częściej deklarowały krytyczne podejście do treści oraz systematyczne sprawdzanie ich wiarygodności. Oznacza to, że formalna edukacja odgrywa istotną rolę w kształtowaniu refleksyjnego i świadomego uczestnictwa w środowisku cyfrowym.
3. Wiek okazał się czynnikiem sprzyjającym większej autoregulacji oraz ostrożności w korzystaniu z mediów cyfrowych. Starsi respondenci częściej deklarowali krytyczny stosunek do treści internetowych oraz rezygnowanie z aktywności negatywnie wpływających na ich dobrostan.
4. Płeć różnicowała głównie kompetencje o charakterze społecznym i interwencyjnym. Kobiety częściej niż mężczyźni deklarowały reagowanie na przemoc w sieci oraz poszukiwanie wsparcia w sytuacjach trudnych, co wskazuje na większe zaangażowanie w wymiar relacyjny obywatelstwa cyfrowego.
5. Relatywnie niski okazał się poziom aktywności interwencyjnej w zakresie zgłaszania hejtu oraz korzystania ze wsparcia społecznego, niezależnie

od poziomu wykształcenia czy wieku. Obszar ten wymaga szczególnej uwagi w działaniach edukacyjnych.

Zaprezentowane w artykule wyniki badania własnego mogą stanowić istotny drogowskaz dla projektowania oddziaływań edukacyjnych w zakresie obywatelstwa cyfrowego. W szczególności mogą wskazywać na potrzebę:

- wzmacniania kompetencji krytycznego myślenia i weryfikacji informacji wśród młodszych użytkowników internetu;
- rozwijania kompetencji interwencyjnych i prospołecznych na wszystkich poziomach edukacji w kontekście negatywnych zjawisk offline i online;
- uwzględniania komponentu emocjonalnego i relacyjnego w programach edukacji cyfrowej, medialnej i zdrowotnej;
- tworzenia zróżnicowanych programów edukacyjnych dotyczących środowiska cyfrowego, dostosowanych do wieku i poziomu wykształcenia odbiorców.

Podsumowując, obywatelstwo cyfrowe ma charakter wielowymiarowy i wielokontekstowy. Skuteczna edukacja rozwijająca kluczowe kompetencje cyfrowe powinna mieć charakter holistyczny, ze szczególnym uwzględnieniem wzmacniania postaw interwencyjnych i odpowiedzialności wspólnotowej w środowisku online.

BIBLIOGRAFIA

- Babbie, E. (2003). *Podstawy badań społecznych*. Warszawa: PWN.
- Bauer, Z., Pisarek, W. (2006). Nowe media. W: *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas.
- Bigaj, M., Woynarowska, M., Ciesiołkiewicz, K., Klimowicz, M., Panczyk, M. (2023). *Higiena cyfrowa dorosłych użytkowników i użytkowników internetu w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Newline.
- Bigaj, M., Woynarowska, M., Panczyk, M., Wójcik, S. (2025). *Higiena cyfrowa dorosłych. Raport z drugiego Ogólnopolskiego Badania Higieny Cyfrowej Dorosłych*. Rzeszów: Wydawnictwo Newline.
- Castells, M. (2011). *Spółczesność sieci*. Warszawa: PWN.
- Chen, L. L., Mirpuri, S., Rao, N., Law, N. (2021). Conceptualization and Measurement of Digital Citizenship Across Disciplines. *Educational Research Review*, 33, 100379. DOI: 10.1016/j.edurev.2021.100379.
- Choi, M. (2016). A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. *Theory and Research in Social Education*, 44(4), 565–607. DOI: 10.1080/00933104.2016.1210549.
- Council of Europe (2026). *Digital Citizenship Education*. Pobrane z: [https://www.coe.int/en/web/education/digital-citizenship-education#%22271421625%22:\[1\]}](https://www.coe.int/en/web/education/digital-citizenship-education#%22271421625%22:[1]}) (dostęp: 26.03.2026).
- Dass, M. A., Kumar, P. (2024). Instruments for Measuring Digital Citizenship Competence in Schools: A Scoping Review. *Journal of e-Learning and Knowledge Society*, 20(2), 9–18. DOI: 10.20368/1971-8829/1135934.
- Dijk, J. van (2020). *Spoleczne aspekty nowych mediów*. Warszawa: PWN.
- European Commission (2022). *The Digital Competence Framework for Citizens (DigComp 2.2)*. Publications Office of the European Union. DOI: 10.2760/115376.

- Hołyst, B. (2013). *Zagrożenia ładu społecznego*. T. 1. Warszawa: PWN.
- Hopfinger, M. (2003). *Doświadczenia audiowizualne. O mediach w kulturze współczesnej*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!
- Jasiewicz, J., Filiciak, M., Mierzecka, A., Ślósarz, A., Tarkowski, A. (2015). *Ramy kompetencji cyfrowych dla obywateli – DigComp*. Centrum Cyfrowe.
- Kaczmarczyk, M. (2019). Mass media a terroryzm. W: V. Tanaś, W. Welskop (red.), *Mass media we współczesnym świecie* (s. 57–65). Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu.
- Kim, M., Choi, D. (2018). International Forum of Educational Technology & Society Development of Youth Digital Citizenship Scale and Implication for Educational Setting. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 155–171. DOI: 10.2307/26273877.
- Laskowska, M. (2011). Nowe media – nowa etyka? W: J. Hajdasz (red.), *Nowe media, ale nowe czy stare problemy?* (s. 97–116). Poznań: Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych w Poznaniu.
- Law, N., Woo, D., Torre, J. de la, Wong, G. (2018). *A Global Framework of Reference on Digital Literacy Skills for Indicator 4.4.2*. Montreal: UNESCO Institute for Statistics.
- Leksy, K. (2023). *Znaczenie mediów społecznościowych dla samooceny i zachowań związanych z wyglądem ciała młodych dorosłych. Perspektywa społeczno-pedagogiczna*. Katowice: Wydawnictwo UŚ. DOI: 10.31261/PN.4159.
- Leksy, K. (2025). Środowisko cyfrowe jako przestrzeń socjalizacji pokolenia iGen – możliwości, dylematy i ryzyka. W: T. Wilk, A. Rzymelka-Frąckiewicz (red.), *Pedagogika społeczna w dialogu z socjologią wychowania. Teorie, badania i praktyka edukacyjna. Tom jubileuszowy z okazji 80. urodzin Profesora Andrzeja Radziewicza-Winnickiego* (s. 207–218). Katowice–Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Łobocki, M. (2003). *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Molęda-Zdziech, M. (2011). *Czas celebrytów. Mediatyzacja życia publicznego*. Warszawa: Difin.
- Oliver, P. (2006). Snowball Sampling. W: V. Jupp (Ed.), *The SAGE Dictionary of Social Research Methods* (s. 281–282). London: SAGE Publications. DOI: 10.4135/9780857020116.n192.
- Popiołek, M. (2015). Serwisy społecznościowe w przestrzeni internetowej – (social)mediatyzacja życia codziennego. *Zeszyty Prasoznawcze*, 58(1), 60–71. DOI: 10.4467/2299-6362PZ.15.005.3143.
- Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Pyżalski, J. (2021). Cyfrowa pedagogika medialna. W: Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki* (s. 405–418). Warszawa: PWN.
- Ribble, M. (2011). *Digital Citizenship in Schools*. International Society for Technology in Education.
- Ribble, M. (2020). *Digital Citizenship Is More Important Than Ever*. Pobrane z: <https://www.iste.org/explore/digital-citizenship-more-important-ever?articleid=535> (dostęp: 10.12.2025).
- Ribble, M., Bailey, G. (2007). *Digital Citizenship in Schools*. International Society for Technology in Education.
- Richardson, J., Milovidov, E. (2023). *Digital Citizenship Education Handbook: Being Online, Well-Being Online, Rights Online (2022 Edition)*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Pobrane z: <https://rm.coe.int/internet-literacy-handbook/1680766c85> (dostęp: 12.11.2025).
- Safe Screen Safe Mind (2024). *Cyfrowy dobrostan Polaków. Raport 2024*. Pobrane z: https://safe-screensafemind.pl/wp-content/uploads/2024/12/SSSM_12.2024.pdf (dostęp: 26.03.2026).
- Saha, M., Roy, A., Ghosh, S. (2024). Scientometric Introspect of Digital Citizenship in Scopus Database From 1999 to 2022. *International Journal of Information Science and Management* 22(2), 123–137. DOI: 10.22034/ijism.2024.1977981.0.
- Slevin, J. (2008). Internet i formy związków ludzkich. W: P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności* (s. 593–627). Kraków: Wydawnictwo Znak.

- Sørensen, K. (2023). Smart Health! Expanding the Need for New Literacies. W: T.D. Purnat, T. Nguyen, S. Briand (Eds.), *Managing Infodemics in the 21st Century: Addressing New Public Health Challenges in the Information Ecosystem* (s. 71–83). Cham: Springer.
- Tavakol, M., Dennick, R. (2011). Making Sense of Cronbach's Alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–55. DOI: 10.5116/ijme.4dfb.8dfd.
- Toczyski, P. (2014). O sednie terminu „social media” Web 2.0 a sprawność użytkowników w „generowaniu treści”. *Kultura Popularna*, (3), 56–67.
- UNESCO (2021). *Media and Information Literacy: Thinking Critically, Clicking Wisely*. Paris: UNESCO.
- Vuorikari, R., Kluzer, S., Punie, Y. (2022). *DigComp 2.2. Ramy kompetencji cyfrowych dla obywateli z nowymi przykładami wiedzy, umiejętności i postaw*. Lublin: Fundacja ECCC.

ABSTRACT

This article aims to analyse the digital citizenship competences of adults in the area of creating and receiving online content, with particular emphasis on their demographic and educational conditions. The research focused on respondents' behaviours related to responsible content publishing, critical reception of information, self-regulation of media use, and responding to negative phenomena on the Internet. The study posed research questions concerning the most common media practices of the respondents, as well as differences in these behaviours based on gender, age, and level of education. The research was cross-sectional and diagnostic-verification in nature. A diagnostic survey method was used, employing the standardised *ICO Digital Hygiene Test* questionnaire. The analysis covered data obtained from 429 adult users of digital technologies. The statistical analysis used descriptive statistics and non-parametric tests of significance (Mann–Whitney *U*, Kruskal–Wallis test). The results of the study indicate a relatively high level of responsibility among respondents in terms of ethical content publishing, respect for privacy, and critical analysis of information. At the same time, significant deficits were revealed in the area of responding to hate speech and cyberbullying, as well as in the use of social support. The analyses showed that women are more likely than men to take action and seek support, while older and better-educated respondents are characterised by higher levels of self-regulation, reflectiveness, and critical reception of content. The findings indicate a need to strengthen interventionist and prosocial skills in media, digital, and health education, especially among younger internet users.

Keywords: digital citizenship; digital skills; digital hygiene; online content creation; content reception; adults